

MINTAQANING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA KLASTERLI BOSHQARUV IMKONIYATLARI

Abdikarimova Zilola Baxramovna

Ma'mun - Universiteti NTM o'qituvchisi

Jabborova Munira

Ma'mun-Universiteti NTM 1-bosqich talabasi

Otajonov Og'abek

Ma'mun -Universiteti NTM 1-bosqich talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada , Klaster strategiyasini amalda qo'llash asosida milliy va mintaqaviy iqtisodiyot raqobatbardoshligini oshirish, rivojlangan mamlakatlarda innovatsion iqtisodiyotni shakllantirish va boshqarishda klasterlardan foydalanish bo'yicha ma'lum tajribalar haqida malumot berilgan.Undan tashqari klaster muvaffaqiyatli va samarali tuzilma sifatida shakllanishi uchun zarur shart-sharoitlar haqida qimmatli malumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: klaster, innovatsiya, integratsiya , hujum strategiyasi, himoya strategiyasi, imitatsion strategiyasi , mintaqaviy raqobatbardoshlik, innovasion faoliyat, mehnat unumdorligi, innovasion klasterlar.

Mamlakatimizda iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish va iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida, raqobat muhitini shakllantirish, sanoat korxonalarini raqobatbardoshligini oshirish, sanoat korxonalari klasterlarini shakllantirish mamlakat hamda uning mintaqalarida sanoat salohiyatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Mintaqalar raqobatbardoshligi nazariyasi endigina shakllanayotganligi sababli uning mazmuni, tushunchasi bo'yicha olimlar o'rtasida turli qarashlar va ta'riflar mavjud. Fikrimizcha, mintaqa raqobatbardoshligi - uning raqobatbardoshlik afzalliklaridan samarali foydalangan holda raqobatbardosh tovarlar ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatishni tashkil etish asosida aholi turmush darajasini oshirishdan iborat. Mintaqalar o'rtasidagi raqobatbardoshlik jarayoni mamlakatlar, tarmoqlar va korxonalar o'rtasidagi aniq bir ko'rinishga ega bo'lmaydi. Ushbu jarayon yetarlicha uzoq va murakkab bo'lib, mintaqalarning raqobatbardoshligi, birinchi navbatda investitsiyalarni jalb qilgan holda har bir hududning raqobat afzalliklaridan samarali foydalanishga qaratilgandir. Mintaqaviy raqobatbardoshlikni oshirish ularning uzoq muddatli rivojlantirish strategiyasining asosini tashkil qiladi.

Mintaqaning raqobatbardoshligini oshirishda klasterli boshqaruv jarayonini jadal rivojlantirish, tarmoqda bozor munosabatlarini chuqurlashtirish, tarmoqda boshqaruv jarayonlarini takomillashtirishning ayrim nazariy va amaliy jihatlari respublikamiz iqtisodchi olimlari S.S.G'ulomov, N.X.Jumaev, M.Sharifxo'jayev, Y.Abdullayev,

N.Q.Yo'ldoshev, M.R.Boltabayev, N.M.Maxmudov, Z.A.Xakimov, S.Sh.Yusupov, I.A.Toshpulatov kabilarning tadqiqotlarida o'z aksini topgan.

Klaster strategiyasini amalda qo'llash asosida milliy va mintaqaviy iqtisodiyot raqobatbardoshligini oshirish g'oyasi turli mamlakatlarda va tarmoqlarda uning o'ziga xos xususiyatlari mavjud bo'lsada, ammo M.Porter va M.Enraytlar uning quyidagi umumiy ustuvorligi borligini ochib berdilar:

–korxonalar (firma)lar uchun ta'minotchilarga, malakaviy xodimlarga, axborotlarga, xizmat va ta'lim markazlariga to'g'ridan-to'g'ri bog'lanishlari sababli mehnat unumdorligi va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga imkoniyatlar yaratiladi. Klasterlashgan mintaqalar korxonalarida mehnat unumdorligi 1,5 barobargacha, ish haqiesa 30 foizgacha ko'pligi o'z tasdig'ini topgan;

–ta'lim va ilmiy-tadqiqot markazlari yangi ilmiy-uslubiy ishlanmalarni yaratishi, ularni qisqa muddatda sinovdan o'tkazishi, ishlab chiqarishga joriy etishi uchun shart-sharoitlar mavjud bo'ladi;

– ishlab chiqarish va ilmiy izlanishlardagi xodimlar va mutaxassislar mehnatlarini ko'proq rag'batlantirishga va yangi tovarlarni yaratishga imtiyozli sharoitlar bo'ladi. Shuning uchun hozirgi iqtisodiyotni inqirozdan saqlash jarayonlarida, ayniqsa iqtisodiy rivojlanishning an'anaviy usullari yetarli darajada foyda bera olmayotgan hozirgidavrda, innovasion texnologiyalar asosida biznesni tashkil etishda "Klaster" nazariyasini amaliyotga tatbiq etish eng maqbul yo'l hisoblanadi. "Klaster"lashtirishnikorxonalar innovasion faoliyatini tezlashtirish asosida raqobatbardoshligini oshirish va ularning global raqobatning kuchli ta'siriga qarshi turishdagi milliy va mintaqaviy rivojlanish talablariga to'la javob beradigan yangi iqtisodiy tizim deb ham qaralmoqda.

Klasterlarning shakllanishida davlatning roli muxim o'rin tutadi. Agar dastlab klasterlar faqat "bozorning ko'rinmas qo'li" (raqobat) tufayli, avvalo transmilliy kompaniyalarni zamonaviylashtirishda tashkil etilgan bo'lsa, keyingi vaqtda ko'pgina mamlakatlarning hukumatlari bu jarayonga sezilarli darajada ta'sir etgani xolda ularga yordam bermoqdalar. Klaster strategiyasi jozibadorligi, yo'nalishlarning turli-tumanligi bois ham, innovasion klasterlarini davlatning o'zi shakllantirishni taqozo etmoqda.

Davlat iqtisodiyoti klasterlarning kuchli jihatlariga tayanadi, chunki ularsiz eng rivojlangan iqtisodiyot ham o'rtamiyona natijalarga erishishi mumkin, degan xulosalar mavjud. Klasterlarning iqtisodiy-ijtimoiy samaradorligi, ular ishtirokchilari yo'nalishlari bo'yicha taqsimlanadi:

–boshqa tarmoqlardan keladigan yangi ishlab chiqaruvchilar ilmiy-tadqiqot ishlarini rag'batlantirib va yangi strategiyalarni ta'minlab, rivojlanish jarayonini tezlashtiradi;

–o'zaro erkin axborot almashinuvi yuzaga keladi, yangiliklar iste'molchi va mahsulot

yetkazib beruvchilarning kanallari bo'yicha tez tarqaladi;

–klaster ichidagi o'zaro aloqalar raqobatda yangi imkoniyatlar paydo bo'lishiga olibkeladi;

–inson kapitali, ilmiy g'oyalari rivojlanishi va ishlab chiqarishga joriy etilishiga yangi imkoniyatlar yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Begg I., van der, Braun E. Urban Competitiveness, Marketing and the Need for Organising Capacity // Urban Studies. 1999. Vol. 36. № 5 - 6.
2. Lever W.F. Competitive Cities in Europe // Urban Studies. 1999. Vol. 36.
3. Портер М. Конкуренция. /Пер. с англ. - М.: Издательский дом "Вильямс", 2002. с. 176.
4. Портер М. Международная конкуренция. – Москва: Международные отношения, 2005. – 859 с.
5. O'zbekiston iqtisodiyotining raqobatbardoshligini oshirish muammolari: nazariya va amaliyot / Mualliflar jamoasi: R.O. Alimov, A.F. Rasulev, A.M. Qodirov va boshqalar // S.S. G'ulomov tahriri ostida. –T.: Konsauditinform-Nashr, 2006.